

Ks. JAN DYDUCH

ROLA ŚWIECKICH W ODNOWIE ŚWIATA W ZAMIERZENIACH VII SYNODU BISKUPÓW

WSTĘP

Aktualność problematyki świeckich w życiu Kościoła sprawiła, że ich powołanie i posłannictwo będzie przedmiotem prac VII Synodu Biskupów, który odbędzie się jesienią 1987 r. Papież Jan Paweł II, w oparciu o propozycję Generalnego Sekretariatu Synodu Biskupów, uznał za słuszne, aby w 20 lat po zakończeniu Soboru Watykańskiego II ponownie rozważyć zadania i rolę ludzi świeckich w Kościele i świecie, bowiem ich posłannictwo „posiada znaczenie podstawowe dla życia Kościoła i dla jego posługiwania, jakie Kościół zgodnie ze swym powołaniem ma nieść światu ludzi oraz światu rzeczywistości doczesnych”¹.

Opublikowany przez Synod Biskupów dokument wstępny: *Powołanie i posłannictwo ludzi świeckich w Kościele i świecie w 20 lat po Soborze Watykańskim II*² zawiera pewien program, przesłany Kościołom lokalnym celem przygotowania Synodu. Z programem tym należy zapoznać świeckich i skłonić ich do rzeczowej i konstruktywnej konsultacji, która winna się stać wielką pomocą dla Synodu. Niniejszy artykuł zamierza ukazać zadania świeckich w odnowie porządku doczesnego w oparciu o dokumenty soborowe i dokument wstępny Synodu Biskupów, a także zapoznać z zawartą w nim treścią.

¹ Papież Jan Paweł II, Przemówienie do członków Rady Generalnego Sekretariatu Synodu Biskupów, 19 V 1984, AAS 76 (1984), 784.

² *Vocazione e missione dei laici nella Chiesa e nel mondo a vent'anni dal Concilio Vaticano II, Lineamenta (=Lineamenta) e Civitate Vaticana 1985*, ss. 40. W artykule korzystano z tłumaczenia polskiego dokonanego przez ks. prof. E. We-rona, wydane w Poznaniu 1985.

1. ODNOWA ŻYCIA OSOBISTEGO I RODZINNEGO

Chrześcijańska odnowa porządku doczesnego oparta na Ewangelii jest zadaniem ludzi świeckich. Chcąc zrealizować to wielkie i ważne zadanie, świecki winien w pierwszej kolejności dokonać odnowy własnego życia osobistego. Podjęta na serio odnowa życia osobistego, a następnie rodzinnego jest nieodzownym warunkiem odnowy świata.

Prawdziwa odnowa życia osobistego świeckich możliwa jest tylko w oparciu o zasady wiary, podane w nauczaniu Kościoła, a przypominane i pogłębione przez Sobór Watykański II. Jakiegokolwiek próby odnowy, pomijające, czy tym bardziej odrzucające naukę Kościoła, są fałszywe, wprowadzają zamęt, zarówno w życiu osobistym jak i w życiu Kościoła.

Pozycję człowieka w Kościele kształtują sakramenty święte. Życie sakramentalne rozpoczyna się od przyjęcia sakramentu chrztu, który organicznie włącza człowieka w paschalną tajemnicę Jezusa Chrystusa ukrzyżowanego i zmartwychwstałego i czyni go członkiem Ludu Bożego, którym jest Kościół³. Przyjęcie chrztu ma dla człowieka znaczenie podstawowe, daje mu niejako nowy sposób bytowania zarówno w wymiarze teologicznym, jak i prawnym. W wymiarze prawnym zapoczątkowuje cały szereg obowiązków i praw, wśród których na naczelne miejsce wybija się obowiązek i prawo należytego przyjmowania innych sakramentów świętych. Szczególną rolę w odnowie osobistej odgrywa sakrament pokuty, będący środkiem ustawicznej odnowy wewnętrznej wiernych. Prawdę tę przypomniał niedawno papież Jan Paweł II w adhortacji o pojednaniu i pokucie⁴. Sakrament pokuty jest szczególnym środkiem pojednania i pokuty, chociaż każdy z sakramentów jest również znakiem pokuty i pojednania⁵.

Nauczanie Kościoła podkreśla, że zasadniczo wierni świeccy nie są szafarzami sakramentów, wyjąwszy sakrament małżeństwa. Jedynie w ściśle określonych warunkach prawodawstwo posoborowe, łącznie z nowym Kodeksem Prawa Kanonicznego, zezwala im na udzielanie chrztu i Komunii św.⁶

Poprzez chrzest ludzie stają się członkami Ludu Bożego, tworzą wspólnie z Chrystusem i wzajemnie ze sobą jeden organizm. W organizmie tym panuje podstawowa równość wszystkich członków Ludu Bożego co

³ Por. *Lineamenta*, n. 15, s. 15.

⁴ Adhortacja apostolska „*Reconciliatio et poenitentia*”, 2 XII 1984, AAS 77 (1985), 185 - 275.

⁵ Tamże, n. 27, s. 248.

⁶ Szerzej na ten temat por. J. Dyduch, *Udział świeckich w potrójnej misji Chrystusa w świetle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, *Analecta cracoviensia*, 16 (1984), 490 - 495.

do godności, wiary i łaski: „Jeden Pan, jedna wiara, jeden chrzest; wspólna jest godność członków, wynikająca z ich odrodzenia w Chrystusie, wspólna łaska synów, wspólne powołanie do doskonałości, jedno zbawienie, jedna nadzieja i miłość niepodzielna”⁷. Stąd świeccy „równi” we wspólnocie Ludu Bożego są nie tylko jej członkami, ale ją stanowią, oni są Ludem Bożym⁸.

Dalszą konsekwencją chrztu jest wspólne powołanie chrześcijańskie: „To uzasadnia wspólne chrześcijańskie powołanie i godność, tak samo również uwarunkowanie chrzcielne stanowi źródło wspólnego posłannictwa, które wszystkim i każdemu ochrzczoneму z osobna zostało powierzone w Kościele i świecie: włączenie w jedno Ciało Jezusa Chrystusa stanowi fundament, który uzdolnia i zarazem wymaga od wszystkich i od każdego ochrzczonego uczestniczenia w zbawczym posłannictwie Kościoła, urzeczywistniającym się w historii”⁹.

Stąd świeccy realizują razem ze wszystkimi ochrzczoneymi wspólne posłannictwo zbawcze w Kościele i w świecie. Konkretyzują je warunki historyczne, w jakich z woli Opatrzności Bożej żyją. Oprócz wspólnego powołania, wierni świeccy mają jeszcze szczególne właściwe im „powołanie świeckie”, o którym powiemy niżej.

Wszyscy ochrzczeni, zgodnie z nauką biblijną, przypomnianą przez Sobór Watykański II, uczestniczą w kapłaństwie wspólnym Jezusa Chrystusa, jedyne i najwyższe Kapłana. Stąd Kościół jest „ludem kapłańskim”, mającym samego siebie składać na ofiarę żywą, świętą, miłą Bogu¹⁰. Nauczanie o kapłaństwie wspólnym wiernych musi być brane w kontekście nauki Kościoła o kapłaństwie sakramentalnym. Przedstawianie kapłaństwa wspólnego bez kapłaństwa sakramentalnego jest wypaczeniem nauki biblijnej i nauczania soborowego, bowiem kapłaństwo wspólne z woli Jezusa Chrystusa zakłada i potrzebuje kapłaństwa sakramentalnego: „Pośród kapłańskiego ludu i dla jego posługi Pan Jezus ustanowił kapłaństwo służebne, czyli szczególną postać uczestnictwa w swoim kapłaństwie, którego się udziela przez osobny sakrament, które jest przyporządkowane do kapłaństwa wspólnego, chociaż różni się odeń istotnie, a nie tylko stopniem”¹¹.

Naznaczenie wiernych świeckich kapłaństwem wspólnym stanowi o ich godności w Kościele, ale zarazem zobowiązuje do odpowiedzialności za Kościół. Stąd ceniąc sobie swoje kapłaństwo, winni oni wykazywać wielką troskę o kapłaństwo służebne, które spełnia w Kościele szczególną rolę. Dlatego też troska o Kościół nakazuje wiernym świeckim za-

⁷ Konstytucja dogmatyczna „Lumen gentium”, n. 32, 2.

⁸ Por. *Lineamenta*, n. 16, s. 16, n. 21, s. 22.

⁹ Tamże, n. 17, s. 16.

¹⁰ Tamże, n. 18, s. 17 - 18.

¹¹ Tamże, n. 19, s. 18.

chowanie jedności z biskupami i kapłanami. Wszelka działalność laikatu rozbijająca jedność nie jest działalnością kościelną.

Wymaganie jedności działania, co więcej, daleko posuniętej współpracy wiernych świeckich i hierarchii stało się szczególną potrzebą naszych czasów w rozbitym i podzielonym świecie. Jest ono warunkiem skuteczności działania i posłannictwa całego Ludu Bożego¹².

Jedność działania wiernych świeckich i hierarchii wspierana jest przez charyzmaty, szczególne dary, których nosicielami są także świeccy, a które mają przyczynić się do budowania wspólnoty i jedności całego Kościoła¹³.

Przytoczone wyżej prawdy wiary, uświadomione, głęboko przyswojone, a następnie konsekwentnie realizowane, są konieczne dla dokonania odnowy życia osobistego wiernych świeckich. Wymienione prawdy zostały zaakcentowane w dokumencie wstępnym VII Synodu Biskupów. Trzeba jednak dodać, że każdy wierny zobowiązany jest przyjąć całość objawienia Bożego, głoszonego w nauczaniu kościelnym.

Obowiązek ten przypomina Kodeks Prawa Kanonicznego: „Wiarą boską i katolicką należy wierzyć w to wszystko, co jest zawarte w słowie Bożym, pisanym i przekazanym, a więc w jednym depozycie wiary powierzonym Kościołowi i co równocześnie jako przez Boga objawione podaje do wierzenia Nauczycielski Urząd Kościoła, czy to w uroczystym orzeczeniu, czy też w zwyczajnym i powszechnym nauczaniu, co mianowicie ujawnia się we wspólnym uznaniu wiernych pod kierownictwem świętego Urzędu Nauczycielskiego. Wszyscy więc zobowiązani są unikać doktryn temu przeciwnych” (kan. 750).

Podstawą zatem odnowy osobistej jest cnota wiary i związane z nią cnoty nadziei i miłości. Toteż właściwe, charakterystyczne dla świeckich powołanie, tzw. „świeckie powołanie”, polega na ich włączeniu się w rzeczywistość doczesną i ziemską i stanowi własny im sposób życia w powołaniu chrześcijańskim w oparciu o wiarę, nadzieję i miłość¹⁴.

Dokument wstępny, mówiąc o „świeckim powołaniu” charakterystycznym dla wiernych świeckich, odwołuje się do klasycznego tekstu soborowej konstytucji dogmatycznej: „Właściwością specyficzną laików jest ich charakter świecki... Zadaniem ludzi świeckich, z tytułu właściwego im powołania, jest szukanie Królestwa Bożego, zajmując się sprawami świeckimi i kierując nimi po myśli Bożej. Żyją oni w świecie, to znaczy pośród wszystkich razem i poszczególnych spraw i obowiązków świata, i w zwyczajnych warunkach życia rodzinnego i społecznego, z których

---

¹² Por. Papieska Rada Świeckich, *Priester in Laien Vereinigungen*, Watykan 1981, s. 32 - 34.

¹³ Por. *Lineamenta*, n. 17, s. 18 - 19.

¹⁴ Por. *Lineamenta*, n. 22, s. 23.

niejako utkana jest ich egzystencja. Tam Bóg ich powołuje, aby wykonując właściwe sobie zadania, kierowani duchem ewangelicznym, przyczyniali się do uświęcania świata na kształt zaczynu, od wewnątrz niejako i w ten sposób przykładem zwłaszcza swojego życia, promieniując wiarą, nadzieją i miłością, ukazywali innym Chrystusa”¹⁵.

Świeccy realizują swoje „świeckie powołanie”, czyli właściwą im świeckość, w oparciu o cnoty boskie, wiarę, nadzieję i miłość, które winni rozwijać i pogłębiać.

Świeckość właściwa wiernym świeckim sprawia, że mają oni prawo do specyficznej własnej duchowości. Prawo to gwarantuje im nowy Kodeks: „Wiernym przysługuje prawo sprawowania kultu Bożego, zgodnie z przepisami własnego obrządku, zatwierdzonego przez prawowitych pasterzy Kościoła, jak również podążanie własną drogą życia duchowego, zgodną jednak z doktryną Kościoła” (kan. 214).

Praktykowanie przez świeckich swojej specyficznej duchowości jest nie tylko ich prawem, ale także obowiązkiem: „Jest więc rzeczą słuszną, a nawet konieczną, aby ludzie świeccy praktykowali duchowość specyficzną świecką”¹⁶.

Duchowość świecka wyznacza wiernym świeckim program działania: „Świecka duchowość, jako duchowość chrześcijańska, musi czerpać soki ze wspólnych źródeł słuchania słowa Bożego, życia sakramentalnego, modlitwy i życia miłości; równocześnie te źródła wpływać będą na kształtowanie postawy w pełni ewangelicznej w wykonywaniu własnych obowiązków, które mają świeccy w dziedzinie życia rodzinnego, zawodowego, społecznego, politycznego, kulturalnego itd.”¹⁷. Duchowość świecka nie może się obejść bez cnót teologicznych, które są jej istotnymi elementami. Świeccy pełnią wolę Bożą w codziennych obowiązkach, mają przeżywać nadzieję chrześcijańską wśród przemijającego świata, dając jej stały wyraz swym postępowaniem. Mają także w swej działalności doczesnej kierować się wiarą i miłością, rozeznając przez wiarę „znaki” obecności Bożej w historii, a przez miłość odnajdując Boga i dosięgając człowieka¹⁸. Duchowość świecka zobowiązuje ich również do praktykowania innych cnót chrześcijańskich¹⁹.

Aby umożliwić świeckim dojrzałość własnej duchowości, konieczna jest ich właściwa formacja i ukształtowanie właściwych postaw. Mają oni do tego prawo: „Wierni, którzy to przez chrzest są powołani do prowadzenia życia zgodnego z doktryną ewangeliczną, posiadają prawo do wychowania chrześcijańskiego, przez które mają być odpowiednio przy-

¹⁵ Konstytucja soborowa „Lumen gentium”, n. 31, 2.

¹⁶ Lineamenta, n. 43, s. 36.

¹⁷ Tamże, n. 4, s. 36.

¹⁸ Tamże, n. 43, s. 37.

¹⁹ Tamże, n. 27, s. 25.

gotowani do osiągnięcia dojrzałości osoby ludzkiej i jednocześnie do poznania i przeżywania tajemnicy zbawienia” (kan. 217).

Dokument wstępny Synodu Biskupów poświęca cały rozdział zagadnieniu formacji ludzi świeckich, którą uważa za niezbędną²⁰. Określa również jej cel: „Szczególnym celem tej ogólnej formacji ludzi świeckich powinna być dojrzałość osobistych i odpowiedzialnych postaw moralnych, które harmonizują z wielkimi prawdami kościelnymi i umożliwiają ich egzystencjalną konkretyzację w życiu jednostkowym i społecznym. Trzeba szczególnie doskonalić świadomość przynależności do Boga jako podstawową treść chrześcijańskiej wolności i jako kryterium oceniania spraw świata, a także przyznania się do Chrystusa w Kościele”²¹.

Formacja świeckich winna być dokonywana na różnych poziomach, organicznie jednak powiązanych. Ma to być formacja: ogólnoludzka, doktrynalna, duchowa, społeczna i apostołska²². Zaś środowiska, w których ma się ona dokonywać, to: rodziny, parafie, szkoły, kolegia, instytucje wychowawcze, organizacje apostołskie²³.

Wydaje się, że podstawowe znaczenie dla formacji człowieka i dla wychowania chrześcijańskiego posiada rodzina. Nie można dokonać odnowy osobistej bez odnowy życia małżeńskiego i rodzinnego, bowiem rodzina ma być miejscem należytego kształtowania charakteru człowieka od początku jego życia. W rodzinie człowiek uczy się postaw moralnych, religijnych i społecznych.

Szczególne powołanie świeckich, o którym wyżej mówiliśmy, realizuje się przede wszystkim w życiu małżeńskim i rodzinnym. Rodzina chrześcijańska jest formą „świeckiego powołania” i posłannictwa Kościoła²⁴. Rodzina jest miejscem szczególnej aktywności ludzi świeckich, jest „domowym Kościołem”, a jej zadania wychowawcze są nieodzownym elementem duszpasterstwa organicznego²⁵.

Można zauważyć, że dokument wstępny Synodu Biskupów daje program odnowy życia osobistego wiernych świeckich. Odnowa ta polega na gorliwym realizowaniu ogólnego powołania chrześcijańskiego i szczególnego ich świeckiego powołania. Słusznie dokument podkreśla znaczenie cnót boskich i innych cnót chrześcijańskich dla życia wewnętrznego świeckich. Słusznie również zwrócono uwagę na podstawowe źródła odnowy, którymi są sakramenty, modlitwa, czytanie Pisma św. itp. Natomiast za mało miejsca poświęcono poszczególnym sakramentom. Jedynie bowiem dość szeroko została omówiona rola sakramentu chrztu, zaś sakra-

²⁰ Tamże, n. 39 - 42, s. 34 - 35.

²¹ Tamże, n. 39, s. 34.

²² Tamże, n. 40, s. 34.

²³ Tamże, n. 41, s. 34 - 35.

²⁴ Tamże, n. 5, s. 6.

²⁵ Tamże, n. 24, s. 22, n. 41, s. 34 - 35.

ment pokuty i Eucharystia, bez których nie ma odnowy, zostały zaledwie wspomniane. Także o wiele szerzej należałoby potraktować sakrament małżeństwa. Prawie w ogóle nie wspomina się o bardzo ważnych przejawach pobożności, jakie stanowią różne nabożeństwa i praktyki paraliturgiczne. O ile dokument wstępny daje program odnowy osobistej, to wydaje się, że nie zawiera on programu odnowy życia rodzinnego. Wprawdzie nawiązano w nim w jednym miejscu do Synodu Biskupów z 1980 r., poświęconego rodzinie²⁶, jak również w jednym miejscu cytowano adhortację apostołską *Familiaris consortio*²⁷, jednak te sporadyczne wzmianki nie dają jasnego programu odnowy życia małżeńskiego i rodzinnego. Powstaje pytanie, czy w ogóle — w tej sytuacji, gdy wspomniana adhortacja daje wspinały program odnowy małżeństwa i rodziny, zachodzi potrzeba wracania do tych zagadnień. Wydaje się, że problematyka dotycząca małżeństwa i rodziny jest tak istotna dla odnowy świata, dla odnowy porządku doczesnego, że nie można jej nie tylko pominąć, ale winna znaleźć specjalny rozdział w problematyce Synodu poświęconego świeckim. Tym bardziej, że jednym z ważnych elementów właściwej im świeckości, ich świeckiego powołania jest właśnie powołanie do życia w małżeństwie i rodzinie. Innym, równie ważnym elementem powołania właściwego świeckim jest ich udział w życiu społecznym.

2. ODNOWA ŻYCIA SPOŁECZNEGO

Sobór Watykański II nakazał wiernym świeckim uczestniczyć w odnowie życia społecznego: „Stan małżeński i rodzinny, bezżenność lub wdowieństwo, sytuacja chorobowa, działalność zawodowa i społeczna winny wyciskać na duchowości świeckich swoiste znamię”²⁸.

Dokument wstępny, kierując się wskazaniem soborowym, wzywa świeckich do uczestnictwa w odnowie stosunków społecznych: „W ten sposób odnowił się apostołski i pastoralny dynamizm ludzi świeckich; stąd wywodzi się wieloraki rozkwit nowych zespołów, ruchów oraz organizacji, których zadaniem jest zapewnić odważną i owocną obecność w różnych strukturach społecznych i w rozmaitych ośrodkach kształtujących dzisiejszą kulturę”²⁹.

Działalność społeczna świeckich, wchodząca w zakres ich świeckiego powołania i posłannictwa, przejawia się współcześnie w wielu pozytywnych i pocieszających zjawiskach. Należy do nich zaliczyć działalność

²⁶ Tamże, n. 5, s. 6.

²⁷ Tamże, n. 41, s. 34 - 35.

²⁸ Dekret soborowy „Apostolicam actuositatem”, n. 4, 6.

²⁹ Lineamenta, n. 7, s. 7.

wielu wiernych świeckich na rzecz promocji człowieka oraz obrony i rozwoju praw wszystkich ludzi i poszczególnych jednostek³⁰. Głoszenie i popieranie praw ludzkich stanowi niezwykle ważną dziedzinę życia społecznego, wymagającego wielu zachodów i wysiłków ze strony katolików świeckich. Wobec faktów deptania praw ludzkich we współczesnym świecie, dziedzina ta wymaga gruntownej odnowy. Sytuacje w zakresie praw człowieka wydają się o tyle niebezpieczne, że niejednokrotnie głosiciele deklaracji o prawach ludzkich sami gwałcą je w wyrafinowany sposób. Stąd nagląca potrzeba gruntownej odnowy w zakresie poszanowania praw człowieka.

Praca na rzecz promocji ludzkiej, rozwoju człowieka, jego dobrobytu, może przybrać niekiedy fałszywy kierunek. Dzieje się to wówczas, gdy działalność społeczna prowadzi człowieka do pogrążenia się w rzeczywistości doczesnej, gdy poddaje się sekularyzacji i odrzuca normę wiary. Toteż zdecydowanie należy odrzucić takie sposoby współpracy w dziedzinie gospodarczej, społecznej, politycznej i kulturalnej, gdy katolicy świeccy zrzekają się swej tożsamości, a przyjmują kryteria i metody sprzeczne z wiarą. W tych sytuacjach „świeckość” przemienia się w „sekularyzm”, który jest zaprzeczeniem szczególnego powołania świeckich³¹.

„Świeckość” charakteryzująca wiernych świeckich nie ma nic wspólnego z sekularyzacją, bowiem świeckość, o której mówi Sobór, stanowi program działania w oparciu o Ewangelię: „Każdy (świecki), zgodnie z własną pozycją, jest także szczególnie zobowiązany przepajać i udoskonalać duchem ewangelicznym porządek doczesny, dając w ten sposób w dokonywaniu tych spraw i w wykonywaniu świeckich funkcji szczególne świadectwo Chrystusowi” (kan. 225, § 2).

Niewłaściwą odnowę porządku społecznego reprezentują niektóre kierunki teologii wyzwolenia³². Instrukcja na temat niektórych aspektów teologii wyzwolenia przypomina obowiązki świeckich w budowaniu nowego społeczeństwa i kształtowaniu stosunków społecznych w oparciu o Ewangelię³³.

Wśród praw ludzkich na szczególną uwagę zasługuje prawo osoby ludzkiej do wolności religijnej. Poszanowanie tego prawa ma być przedmiotem szczególnej troski w działalności zmierzającej do odnowy życia społecznego i państwowego³⁴.

---

³⁰ Tamże, n. 9, s. 9.

³¹ Tamże, n. 9, s. 10.

³² Por. Kongregacja Doktryny Wiary, Instrukcja na temat niektórych aspektów teologii wyzwolenia, 6 VIII 1984 r., AAS 76 (1984), 876 - 909.

³³ Por. tamże, Wskazania n. 14, s. 906 - 907.

³⁴ Por. Lineamenta, n. 31, s. 28.

Odnowa stosunków społecznych ma na uwadze nie tylko ochronę praw ludzkich, ale jej celem jest także takie ustawianie porządku spraw doczesnych, aby one służyły człowiekowi, aby człowiek mógł wszechstronnie rozwijać się w całej pełni prawdy. Posługa ta obejmuje cztery istotne elementy rozwoju człowieka. Są to: stosunek człowieka do Boga, do samego siebie, do innych oraz stosunek do rzeczy.

Służyć człowiekowi to znaczy:

1. Pomagać mu w rozwijaniu podstawowego stosunku do Boga, Stwórcy i Ojca, prowadząc go na przyjęcie od Boga daru wiary, która sprawia najgłębszą wspólnotę miłości i życia z Bogiem;
2. Wspierać go w umacnianiu jego niezbywalnej godności osobistej, która wywodzi się z faktu stworzenia na podobieństwo Boże, oraz wezwania do nadprzyrodzonej godności dziecka Bożego;
3. Pomagać mu zrealizować otrzymaną naturę społeczną, ułatwiając mu kształtowanie i doskonalenie różnych wspólnot ludzkich, poczynając od rodziny, na coraz szersze kręgi społeczne;
4. Wspierać go w realizowaniu przykazania „czyńcie sobie ziemię poddaną”, a konkretnie w posiadaniu, użytkowaniu, przekształcaniu rzeczy i dóbr zgodnie ze sprawiedliwością i miłością³⁵.

W integralnym rozwoju człowieka, dokonującym się w odnośnych warunkach społecznych, decydujące znaczenie ma kultura, toteż: „Ludzie świeccy przyczyniają się do tworzenia i rozwoju bardziej ludzkiej i ucłowieczającej kultury, która posiada swe niewyczerpane źródło i czerpie swój pokarm z integralnej prawdy o człowieku, która promieniuje z oblicza Jezusa Chrystusa”³⁶.

Świat znajduje się w stanie szybkiego rozwoju naukowego i technicznego, który nie jest oparty na właściwej wizji człowieka. Dlatego też staje się on niebezpieczny dla samego człowieka. W tej sytuacji pilnym zadaniem świeckich jest stworzenie kultury świeckich mającej swe źródło w Osobie Jezusa Chrystusa i czerpiącej inspirację z Ewangelii. Do nich należy popieranie i realizacja koniecznego przymierza między wiedzą i mądrością, między techniką a etyką, między historią a wiarą³⁷.

Odnowa porządku doczesnego wymaga odnowy stosunków politycznych. Zadaniem świeckich jest wychowywanie swoich współobywateli do czynnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu politycznym i narodowym³⁸.

Dokument nie podaje jednak żadnych wytycznych i zasad, na których należałoby oprzeć odnowę życia politycznego. Stosunki polityczne

---

³⁵ Tamże, n. 30 - 34, s. 27 - 30.

³⁶ Tamże, n. 35, s. 30.

³⁷ Tamże, n. 11, s. 11 - 12.

³⁸ Tamże, n. 33, s. 30.

we współczesnym świecie są bardzo skomplikowane. Zgodnie z nauką Soboru zawartą w konstytucji duszpasterskiej *Gaudium et spes* (n. 73-76), wierni świeccy są zobowiązani do aktywnego udziału w życiu wspólnoty politycznej. Wydaje się, że świeccy potrzebują nowych wskazań i zachęt w działalności politycznej, która jest ich szczególnym zadaniem.

Z odnową działalności politycznej wiąże się działalność świeckich na rzecz pokoju, rozbrojenia i współpracy międzynarodowej. Pokój we współczesnym świecie jest zagrożony, bowiem niepokonany wyścig zbrojeń stanowi nieustanne zagrożenie, nierzadko hasła i apele pokojowe są parawanem, za którym produkuje się broń powszechnej zagłady i przygotowuje zniszczenie ludzkości. W tej sytuacji byłoby wskazane podać świeckim zasady dotyczące właściwego kształtowania stosunków międzynarodowych, działalności na rzecz prawdziwego pokoju i faktycznego rozbrojenia, jak również wskazać na zadania i obowiązki wobec własnej ojczyzny.

Odnowa życia społecznego nie jest możliwa bez odnowy całego spłotu zagadnień związanych z pracą zawodową. Dokument bardzo pobieżnie dotyka zagadnienia pracy, stwierdzając, że świeccy wykonując ją, dają szczególne świadectwo³⁹. Wydaje się, że sprawy związane z wykonywaniem pracy zawodowej, która jest koniecznym elementem szczególnego powołania świeckich, winny stać się przedmiotem szczegółowych rozważań Synodu Biskupów 1987.

Wieloraka działalność świeckich w dziele odnowy życia społecznego wymaga ich postawy apostołskiej. Katolicy świeccy, chcąc dokonać odnowy społecznej w dostępnych im rozmiarach, mają obowiązek apostołowania. Obowiązek i prawo działalności apostołskiej świeckich wynika z ich powołania chrześcijańskiego, toteż nikt nie może się z niej wyłączyć. Dlatego Sobór Watykański II z całą mocą, odwołując się do autorytetu Bożego, wzywa świeckich do apostołstwa: „Sam Pan przez ten Sobór święty zaprasza ponownie wszystkich świeckich, by z każdym dniem coraz ściślej się z Nim jednoczyli, a uważając Jego sprawę za swoją własną, zaspalali się w Jego zbawczym posłannictwie; wysyła On ich znowu do każdego miasta i miejscowości, dokąd sam ma przyjść; wzywa, aby przez różne formy i metody jednego apostołstwa Kościoła, które trzeba ustawicznie dostosowywać do nowych potrzeb czasu, okazali się Jego współpracownikami...”⁴⁰. Każda zatem działalność apostołska wiernych świeckich jest uczestnictwem w jednym apostołstwie Kościoła wobec społeczności ludzkiej.

Obowiązek i prawo do apostołstwa podkreśla Kodeks: „Świeccy, którzy na równi ze wszystkimi wiernymi przez chrzest i bierzmowanie są

³⁹ Tamże, n. 34, s. 30.

⁴⁰ Dekret soborowy, „*Apostolicam actuositatem*”, n. 33.

przeznaczeni przez Boga do apostołstwa, mają ogólny obowiązek i zarazem prawo współpracować — czy to indywidualnie, czy też zrzeszeni w stowarzyszeniach, ażeby Boże przepowiadanie zbawienia było poznane przez wszystkich ludzi na całym świecie i przez nich przyjęte. Ten obowiązek spoczywa na nich w sposób szczególny w tych okolicznościach, w których tylko przez nich ludzie mogą usłyszeć Ewangelię i poznać Chrystusa” (kan. 295, § 1).

Prawo i obowiązek apostołstwa otrzymują wierni świeccy od Boga, a nie od żadnej władzy ludzkiej. Stąd w jego wykonywaniu mają otrzymać skuteczną pomoc od hierarchii kościelnej oraz od władzy cywilnej. Władza cywilna przez swoje ustawodawstwo ma zapewnić wiernym świeckim możliwość apostołstwa, zwłaszcza zorganizowanego⁴¹.

Dynamizm apostołskiej działalności świeckich konkretyzują warunki życia: „W swojej konkretnej realizacji powołanie apostołskie ludzi świeckich uzyskuje dalsze uszczegółowienie, gdy chodzi o konkretną jego treść i uwarunkowania w historii, w której ludzie świeccy działają; właśnie te różne okoliczności życia osobistego, rodzinnego i społecznego oraz najróżniejsze sytuacje historyczne, środowiskowe i kulturowe stanowią czasowe ukształtowanie głosu Pana, który tutaj i teraz, wzywa ludzi do apostołstwa”⁴².

Swoje apostołstwo w świecie ludzie świeccy mogą wykonywać indywidualnie, albo zbiorowo, zrzeszeni we wspólnotach i w organizacjach. Apostołstwo indywidualne ma znaczenie podstawowe i stanowi początek oraz warunek wszelkiego apostołstwa, również zrzeszonego. Nie można go niczym zastąpić, a w pewnych okolicznościach będzie jedynie możliwe. Wyraża się ono najpierw świadectwem życia prawdziwie chrześcijańskiego, inspirowanego przez Ewangelię, bowiem współcześnie człowiek chętniej słucha świadków. Następnie są potrzebne słowa i czyny, będące wyrazem poświęcania się dla innych. Apostołstwo indywidualne zmierza do wytworzenia więzi chrześcijańskiej przyjaźni i wspólnoty⁴³. Odnowa stosunków społecznych wymaga dynamicznego apostołstwa świeckich, zwłaszcza że do wielu dziedzin życia społecznego mają oni wyłączny dostęp.

Chociaż apostołstwo indywidualne ma znaczenie podstawowe i jest obowiązkiem oraz prawem wiernych świeckich, to jednak większa skuteczność działalności apostołskiej świeckich zależy od apostołstwa zorganizowanego, zbiorowego. Tym bardziej, że jego potrzeba wypływa ze społecznej natury człowieka. Dokument wstępny stwierdza, że należy

⁴¹ Por. G. Dalla Torre, *I fedeli*, W: *Commento al Codice di Diritto Canonico*, (pod red. P. V. Pinto), Rzym 1985, s. 129 - 130.

⁴² *Lineamenta*, n. 28, s. 26.

⁴³ Tamże, n. 36 - 37, s. 30 - 31.

uznać prawo świeckich do tworzenia zrzeszeń odpowiadających potrzebom życia społecznego, stąd z istniejących dotąd należy zachować te, które są przydatne dla pracy apostołskiej. W tworzeniu nowych form trzeba zachować roztropny umiar, po właściwym rozeznaniu potrzeb, niemniej jednak trzeba dopuścić różnorodność zrzeszeń. Każde zrzeszenie apostołskie musi cechować miłość Kościoła i wierność wobec niego. Nie jest prawdziwie apostołskie to zrzeszenie, które nie przynosi dobra Kościoła ponad interesy własnej organizacji czy grupy⁴⁴.

Bardzo słusznie dokument wstępny zaakcentował potrzebę wierności apostołstwa zbiorowego wobec Kościoła. Różnorodność stowarzyszeń apostołskich we współczesnym świecie stwarza potrzebę podporządkowania ich dobru wspólnemu i skoordynowania ich działalności. Niewątpliwie rolę koordynacyjną w zakresie stowarzyszeń apostołskich winna spełniać hierarchia kościelna. Nie znaczy to jednak, że stowarzyszeniami świeckich ma kierować hierarchia, wyznaczać im cele i zadania, zatwierdzać statuty. Chodzi o ułożenie takiej formuły, wedle której zostałyby zabezpieczona autonomia i swoboda działania stowarzyszeń świeckich, a równocześnie ich działanie ukierunkowane na dobro wspólnoty Kościoła i ludzkości. Taką formułę winien wypracować przyszły Synod Biskupów.

Do Synodu Biskupów będzie należało także wypracowanie skuteczniejszych metod dla działalności apostołskiej różnorodnych grup i ruchów. W odnowie życia społecznego we współczesnym świecie coraz większą rolę odgrywają grupy i ruchy apostołskie. Nie mają one formalnej organizacji i struktury, potrzebują jednak właściwych i konkretnych zasad działania.

Odnowa życia społecznego, jego różnorodnych dziedzin jest zadaniem wiernych świeckich, jest realizowaniem własnego ich powołania świeckiego. Aby to należycie wypełnić, winni oni najpierw mieć właściwe rozeznanie w sytuacji społecznej, we współczesnych problemach życia społecznego. Nie jest to sprawa łatwa, gdyż zalew informacji, przekazywanych przez środki masowego przekazu, powoduje często dezinformację. Dużą pomocą w tym względzie będą prace Synodu, które z jednej strony będą informować świeckich o sytuacji społecznej, a z drugiej strony świeccy będą informować Synod. Po rozeznaniu problemów życia społecznego świeccy muszą się zapoznać z nauką społeczną Kościoła, w jej świetle winni oceniać problemy społeczne i zgodnie z jej wskazaniami podjąć działanie. Świeckim przysługuje prawo tworzenia własnych programów odnowy społecznej, które jednak muszą uwzględniać nauczanie Kościoła. Również Urzędowi Nauczycielskiemu Kościoła przysługuje prawo oceny moralnej, prowadzonej przez nich działalności społecznej.

---

⁴⁴ Tamże, n. 37, s. 31.

Odnowy porządku doczesnego dokonują wierni świeccy nie tylko przez działalność społeczną, ale także uczestnicząc w zbawczym posłannictwie Kościoła, bowiem służąc Kościołowi, tym samym służą ludzkości.

3. UDZIAŁ ŚWIECKICH W ZBAWCZEJ MISJI KOŚCIOŁA

Odnowa porządku doczesnego, służba ludziom prowadzi do zbawienia. Odnowa świata, odnowa stosunków społecznych uzyskuje sens wówczas, gdy prowadzi ludzi do zbawienia, do celu ostatecznego. Toteż odnowa życia społecznego, dokonująca się w doczesności, ma swój wymiar eschatologiczny, który ostatecznie nadaje jej właściwy sens. Wierni świeccy, realizując sobie właściwe powołanie i ogólne powołanie chrześcijańskie, działają w ramach Kościoła, uczestniczą w jego zbawczej misji.

Sobór Watykański II, podając pogłębioną naukę o Kościele, jako Ludzie Bożym, wielokrotnie podkreślał, że wierni świeccy nie tylko należą do Ludu Bożego, ale ten lud stanowią, są Ludem Bożym, który zmierza do zbawienia⁴⁵. Posłannictwo świeckich stanowi istotny element zbawczego posłannictwa całego Ludu Bożego, gdyż Kościół niesie światu zbawienie⁴⁶.

Potrzebny jest rozwój i dojrzewanie świadomości wiernych świeckich w sprawie ich odpowiedzialnego uczestnictwa w zbawczym posłannictwie Kościoła. Świadomość ta winna wzmóc ich aktywność i wysiłek w działalności Ludu Bożego. Chodzi również o to, by świadomość ta była udziałem nie tylko niewielkich grup elitarnych, ale szerokich rzesz ludzi świeckich⁴⁷.

Każdy chrześcijanin został wezwany do czynnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w jednym zbawczym posłannictwie Kościoła i stąd także do służby chrześcijańskiej, którą winien realizować w wewnętrznej i żywej wspólnoty całego Kościoła, która jest ubogacona różnorodnością posługiwania, ale jednością posłannictwa, jednoczącą cały Lud Boży⁴⁸.

Ludzie świeccy mają jedyną i w swoim rodzaju niepowtarzalną tożsamość, gdyż są zarazem członkami Ludu Bożego i członkami społeczności świeckiej. Z tego typowego dla nich statusu wynika obowiązek prowadzenia działalności zbawczej, która jest działalnością kościelną, a równocześnie zmierza do odnowy porządku doczesnego, bowiem Chrystusowe dzieło Odkupienia, mające zasadniczo na celu zbawienie ludzi,

⁴⁵ Por. Konstytucja soborowa, „Lumen gentium”, n. 9, 1.

⁴⁶ Por. Jan Paweł II, Przemówienie do członków Rady Generalnego Sekretariatu Synodu Biskupów, AAS 76 (1984), 784.

⁴⁷ Por. Lineamenta, n. 11, s. 11 - 12.

⁴⁸ Por. Tamże, n. 20 - 21, s. 18 - 19.

obejmuje również odnowę całego porządku doczesnego. Dlatego też zbawcze posłannictwo Kościoła nie polega tylko na przekazywaniu ludziom orędzia ewangelicznego Chrystusa i Jego łaski, ale także na przepajaniu duchem ewangelicznym porządku spraw doczesnych. Świeccy, wypełniając to posłannictwo Kościoła, prowadzą działalność zarówno w porządku duchowym, jak i doczesnym. Porządki te różnią się między sobą, ale w jedynym planie Bożym są ze sobą zespolone, gdyż Bóg pragnie cały świat przekształcić w Chrystusie w nowe stworzenie rozpoczęte w doczesności, a urzeczywistnione w pełni w życiu wiecznym⁴⁹.

A wierni świeccy, działając w Kościele i przez Kościół, uczestniczą zarówno w przekazywaniu orędzia ewangelicznego Chrystusa i jego łaski, jak i w odnowie porządku doczesnego. Aby te zadania mogli wypełnić, mają obowiązki i prawa w Kościele, które zabezpiecza im nowy Kodeks Prawa Kanonicznego. Normy Kodeksu, przekładając na język prawa nauczanie soborowe o świeckich, zwracają uwagę na te ich obowiązki i prawa, które mają na uwadze realizowanie funkcji im właściwych w Kościele i w świecie⁵⁰.

Idąc za wskazaniem Soboru, prawodawstwo posoborowe, łącznie z nowym Kodeksem, powierzyło świeckim wiele posług kościelnych. Dokument wstępny Synodu sugeruje tak ustawić posługi kościelne świeckich, aby jeszcze bardziej przyczyniły się do wzrostu Kościoła: „Doświadczenia, jakich w tych ostatnich latach dokonały niektóre Kościoły lokalne, stanowią zachętę do ponownego przemyślenia posług, jakie zostały powierzone ludziom świeckim. Przemyślenia te nie mogą pominać uważnego zastanowienia się nad prawdziwą naturą czy to posługi kościelnej w ogólności, czy to kościelnej specyfiki ludzi świeckich, zwłaszcza zaś ich świeckości”⁵¹.

Powierzenie wiernym świeckim posług kościelnych stanowi dla nich szansę aktywnego włączenia się w pastoralną działalność Kościoła. Z drugiej jednak strony trzeba pamiętać, że ich uczestnictwo w posługach kościelnych stwarza różne niebezpieczeństwa prowadzące do zubożenia posłannictwa Kościoła. Dzieje się to wówczas, gdy działalność apostolską świeckich zacieśnia się do posług kościelnych, gdy się odrywa świeckich od właściwych im zadań związanych z powołaniem świeckich, a powierza się funkcje właściwe duchownym⁵².

Zachodzi pilna potrzeba ustalenia posług kościelnych właściwych świeckim, jak również tych, przez które oni uzupełniają posługi właściwe duchownym. Dotychczasowe doświadczenia wskazują na pojawiające

---

⁴⁹ Lineamenta, n. 23, s. 21.

⁵⁰ Por. G. Dalla Torre, Considerazioni preliminari sui laici in diritto canonico, Modena 1983, s. 39 - 41.

⁵¹ Lineamenta, n. 26, s. 24.

⁵² Por. Tamże, n. 8, s. 8 - 9.

się gdzie indziej nadużycia, przybierające formę „laicyzacji” duchowieństwa i „klerykalizacji” świeckich. Zatem dopuszczenie świeckich do urzędów kościelnych jest faktem słusznym, wymagającym jednak roztropności, umiaru i kierowania się wytycznymi Nauczycielskiego Urzędu Kościoła oraz przepisami prawa kościelnego.

Wierni świeccy na swój sposób uczestniczą w potrójnej misji Kościoła, tj. misji nauczycielskiej, uświęcającej i pasterskiej: „Przynależność do Kościoła stanowi podstawę, która uzdolnia i angażuje świeckich do udziału, stosownie do ich sposobu życia i możliwości — w samej zbawczej misji Kościoła przez potrójną i zarazem jednolitą działalność: przepowiadanie słowa, przez celebrowanie uświęcającego kultu oraz przez posługę człowiekowi z miłości ku Chrystusowi”⁵³.

Różnorodne funkcje, zadania, posługi i urzędy świeckich wypływające z potrójnej misji Kościoła, winny zmierzać w harmonijnym współdziałaniu z działalnością hierarchii do odnowy Kościoła, a poprzez Kościół do odnowy świata.

Wiernym świeckim nie wolno zapominać, że odnowa świata poprzez ich działalność w Kościele nie jest możliwa bez łaski Bożej. Stwierdzenie to jest nie tylko wynikiem postawy człowieka wierzącego — który poprzez współpracę z łaską dokonuje odnowy samego siebie, jak również odnowy porządku doczesnego — ale także obserwacji stosunków panujących w świecie, gdzie wiele ogłaszanych programów odnowy okazuje się bezskutecznymi.

Duszpasterska działalność Kościoła, zmierzającego do odnowy porządku doczesnego, nie może traktować świeckich wyłącznie jako przedmiotu duszpasterstwa. Nauczanie soborowe zwróciło uwagę na realne niebezpieczeństwo pasywnego traktowania świeckich w duszpasterstwie, akcentując potrzebę wspólnej działalności hierarchii i świeckich, uaktywniając ich w ten sposób, bowiem są oni także podmiotem duszpasterstwa⁵⁴.

Można mieć nadzieję, że VII Synod Biskupów zajmie się sprawą udziału świeckich w duszpasterstwie Kościoła. Określi zakres ich podmiotowości i wskaże posługi świeckich przydatne dla duszpasterstwa, ukaże, w jakim zakresie są oni przedmiotem, a w jakim podmiotem duszpasterstwa. Wydaje się również, że zachodzi potrzeba określenia pojęcia „posługa kościelna”, gdyż dokument wstępny używa go niejednolicie.

Dokumenty prawodawstwa posoborowego, idąc za wskazaniem Soboru, podały normy uczestnictwa świeckich w różnego rodzaju instytu-

⁵³ Tamże, n. 29, s. 26.

⁵⁴ Por. A. Skowronek, W kierunku teologii i laikatu, *Życie katolickie*, 4 (1985), nr 2, s. 21 - 22.

cjach kościelnych. Świeckim przyznano prawo udziału w rozmaitych organach doradczych, opiniodawczych, począwszy od Stolicy Apostolskiej a skończywszy na radach parafialnych. Jest to bardzo rozległa i bardzo ważna sfera działalności kościelnej. Instytucje te były powoływane w różny sposób. Bardzo często prawodawca powszechny pozostawiał sposób ich powołania i ukształtowania prawodawcy partykularnemu. Wydaje się, że byłoby korzystne, aby po latach doświadczeń, podzielić się nimi w czasie Synodu, zaś dokument wstępny ledwie wspomina o tej sprawie⁵⁵.

ZAKOŃCZENIE

Zadania wiernych świeckich w odnowie porządku doczesnego zostały ukazane przez Sobór Watykański II. Po 20 latach od jego zakończenia zachodzi potrzeba zrobienia niejako rachunku sumienia, o ile podane tam postulaty zostały zrealizowane, co w kontekście „znaków czasu” należałoby uzupełnić. Trzeba sprawdzić, w jakich miejscach nauka Soboru o świeckich została w Kościołach lokalnych źle odczytana, w związku z tym — jak usunąć nadużycia.

Problematyka wielorakiej odnowy porządku doczesnego, która wchodzi w zakres powołania właściwego świeckim, w okresie poprzedzającym Synod Biskupów, winna stać się przedmiotem zainteresowania zarówno świeckich jak i hierarchii. We wspólnym dialogu trzeba ustalić program odnowy, który w oparciu o wskazania Urzędu Nauczycielskiego Kościoła ma stać się dalszym etapem realizowania postanowień Soboru Watykańskiego II.

---

⁵⁵ Lineamenta, n. 8, s. 8.